

Grażyna Świątkiewicz
Zakład Badań nad Alkoholizmem i Toksykomaniami
Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie

**XXII KONFERENCJA TOWARZYSTWA
SPOŁECZNYCH I EPIDEMIOLOGICZNYCH
BADAŃ NAD ALKOHOLEM IMIENIA
KETTILA BRUUNA,
Edynburg, czerwiec 1996**

Towarzystwo im. Kettila Bruuna jest międzynarodowym stowarzyszeniem badaczy problematyki alkoholowej. Jego członkowie zajmują się socjologicznymi, epidemiologicznymi, kulturowymi i porównawczymi studiami zjawisk i problemów związanych z używaniem alkoholu. Patron towarzystwa Kettil Bruun był fińskim socjologiem, który skupił wokół siebie grupę osób podzielających jego potrzebę przełamania starych schematów myślowych i patrzenia na zjawiska związane z używaniem alkoholu w szerokim kontekście uwarunkowań socjo-kulturowych. Jego prace wywarły znamienity wpływ na przebieg międzynarodowej dyskusji na temat polityki kontroli nad alkoholem, jak również na długie lata określiły obszary penetracji badawczej tego problemu.

W latach 1955 - 1980 Kettil Bruun był dyrektorem Instytutu Badań Społecznych nad Alkoholem w Helsinkach i pełnił funkcję sekretarza fińskiej Fundacji do Spraw Badań nad Alkoholem. W tym okresie przez trzy lata wykładał na Uniwersytecie w Sztokholmie, wielokrotnie był ekspertem Światowej Organizacji Zdrowia. W 1971 roku, jako pierwszy badacz społeczny otrzymał nagrodę im. Jellinka. Kettil Bruun opublikował szereg prac poddających krytyce oficjalne metody kontroli zachowań dewiacyjnych. Był człowiekiem przełamującym stare schematy myślowe i metodologiczne. Wszędzie, gdzie pracował skupiał wokół siebie ludzi o podobnie, jak on „otwartych umysłach”. Wśród jego bli-

skich współpracowników były osoby reprezentujące najrozmaitsze kręgi kulturowe, badawcze i pokoleniowe.

Po śmierci Kettila Bruuna w 1985 roku, współpracujący z nim przyjaciele podjęli inicjatywę założenia towarzystwa naukowego jego imienia. Początkowo była to mała kilkunastoosobowa grupa, spotykająca się ze sobą w celu wymiany doświadczeń i najświeższych wyników badań. Z każdym rokiem Towarzystwo rozrastało się i obecnie liczy już kilkuset członków reprezentujących wiele krajów ze wszystkich kontynentów. Pomimo swej wielkości grupa ta nigdy nie była i nie jest zorganizowana hierarchicznie. Swobodna, nieformalna atmosfera corocznych spotkań Towarzystwa sprzyja powstawaniu niebanalnych pomysłów i inicjowaniu interesujących projektów badawczych.

Tegoroczne 22. doroczne spotkanie odbywało się w Edynburgu. Uczestniczyło w nim około 180 osób. Jak co roku uczestnicy spotkania prezentowali swoje referaty na sesjach plenarnych i odbywających się równolegle sesjach tematycznych. Celem prezentacji jest wskazanie głównych tez i wniosków pracy, z którą wcześniej uczestnicy sesji mogą się zapoznać, bowiem do każdego z nich wszystkie referaty są wcześniej wysyłane pocztą. Wieloletnią tradycją są również tak zwani komentatorzy, ich rola polega na przygotowaniu koreferatu inicjującego ogólną dyskusję, oraz wskazaniu ewentualnych niedoskonałości metodologicznych pracy.

Doroczne spotkania Towarzystwa trochę przypominają targi, gdzie można zetknąć się z wynikami badań na bardzo różne tematy od bardziej klinicznie zorientowanych dotyczących efektywności leczenia odwykowego, poprzez badania norm i zachowań alkoholowych wybranych grup społeczno demograficznych i społeczeństw z różnych kultur, po studia dotyczące polityki alkoholowej zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym.

W dobie, obejmujących całą Europę, istotnych transformacji społeczno ustrojowych prace, prezentujące ich wpływ na politykę wobec alkoholu, wydają się szczególnie interesujące. Pojęcie transformacji społeczno-gospodarczej najchętniej kojarzy się z reformami, jakie mają miejsce w byłym bloku socjalistycznym. Tak zwana Europa Zachodnia, również jednak jest w trakcie znamiennych przeobrażeń. Przemiany te mają związek zarówno z reformami na wschodzie jak i z procesem tworzenia się Unii Europejskiej. Proces unifikacji w krajach członkowskich reguł politycznego i ekonomicznego funkcjonowania wymusza również zmiany polityki wobec alkoholu. Dotyczy to zwłaszcza krajów skandynawskich, w których polityka znacznego ograniczania dostępności alkoholu przyniosła istotny spadek spożycia alkoholu w poprzedniej dekadzie. Kwestia znacznej liberalizacji polityki alkoholowej i wynikające z tego konsekwencje społeczne i zdrowotne były na spotkaniu w Edynburgu tematem wielu referatów prezentowanych przez badaczy skandynawskich.

Sturla Nordlund z Norwegii i Juuka Toroonen z Finlandii, wykazali że kwestia polityki alkoholowej jest ważnym wątkiem poruszonym w procesie wypełniania warunków nakładanych na kraje członkowskie Unii Europejskiej.

Referat Juuki Toroonen analizował zmiany, jakie zachodzą w mass mediach, wypowiedziach polityków i innych osób mających wpływ na kształtowanie poglą-

dów społecznych na temat tego, jaka polityka alkoholowa jest potrzebna obecnie Finlandii. Postępujący od początku lat dziewięćdziesiątych proces jej liberalizacji spowodował likwidację monopolu państwa nad dystrybucją alkoholu. W dyskusjach prowadzonych za pośrednictwem mass-mediów zdecydowanie przeważają argumenty zwolenników dalszej liberalizacji. Autor podkreśla, że zmiany poglądów odnośnie polityki alkoholowej można rozumieć lepiej, jeśli postrzega się je w kontekście bardziej globalnych przeobrażeń poglądów na rolę państwa w ogóle. Kraje skandynawskie coraz bardziej ograniczają swą opiekuńczą rolę wobec obywateli. Kurczy się obszar bardzo rozwiniętych tam form pomocy społecznej. W publicznej debacie w Finlandii opinie liberałów głoszące, że każdy obywatel powinien brać odpowiedzialność za swoje funkcjonowanie wywierają istotny wpływ na politykę państwa. Istnieje, zagrożenie, że w krajach gdzie przez lata społeczeństwa dostosowały się do ograniczeń w dostępności alkoholu, potraktowanie go jako jednego z towarów wolnej gry rynkowej może spowodować wzrost globalnego spożycia, a co za tym idzie istotny wzrost częstotliwości społecznych i zdrowotnych konsekwencji używania alkoholu.

Istnienie takiego zagrożenia potwierdzają wyniki badań prowadzonych w krajach byłego bloku wschodniego, gdzie gwałtowne uwolnienie produkcji i dystrybucji alkoholu spod kontroli państwa spowodowało gwałtowny wzrost takich problemów zdrowotnych jak psychozy alkoholowe czy marskości wątroby.